

BİÇİMLENDİRİCİ DEĞERLENDİRME

Mustafa Mahir HİNTÖĞLU

Biçimlendirici Değerlendirme

Mustafa Mahir HİNTÖĞLU, Ersin YARAR, Ahmet EYNALLI,
Ayla SELÇUKOĞLU KÖKSAL, Deniz SÖKMEN, Fatma GÜLDAL,
Hatice KÖSEKAHYAOĞLU BENDER, Ömer BENLİ, Seher KARA,
Serkan AKBAŞ, Süleyman SAÇAR, Kübra ÇİÇEK,
Bahri KASIMOĞLU, Asuman KASIMOĞLU, Arzu SUNE,
Osman Emre DELİCE, Ayşe Betül BAYSAL, Sinan ÖNEL

Kapak Tasarımı

Dr. Enes BAŞAK

Mizanpaj

Fatih KIRMIZIGÖZ

Editör

Mustafa Mahir HİNTÖĞLU

1. Basım, Aralık 2024

ISBN

978-625-5993-35-9

Yayınevi

Ak Oruçoğlu Yayınları
Kitap Basım, Yayın ve Tanıtım Hizmetleri
Büyük Sanayi Cad., Elif Sok., No 7/197,
İskitler, Altındağ/ANKARA
+905326220774
www.akorucoglu.com

İÇİN_...İLER

Mustafa Mahir HİNTÖĞLU – Ön Söz	5
Ersin YARAR - İlkokullarda Biçimlendirici Değerlendirme	6
Ayla SELÇUKOĞLU KÖKSAL - Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinde Hem Programın Parçası Hem De Tamamlayıcısı Olarak Biçimlendirici Ölçme Ve Değerlendirme	16
Ahmet EYNALLI - Eğitimde Ölçme Ve Değerlendirme	24
Deniz SÖKMEN - Özel Gereksinimli Çocuklar Ve Aileleri	32
Fatma GÜLDAL - Biçimlendirici Değerlendirme Sürecinde Öğretmenlerin Öğrenciye, Veliye Ve Okul İdaresine Karşı Sorumlulukları Nelerdir?	39
Hatice KÖSEKAHYAOĞLU BENDER - Küçük Bir Çocuğun Büyük Cesareti	47
Ömer BENLİ - İlkokullarda Hayat Bilgisi Dersi İçin Süreç Odaklı Değerlendirme Nasıl Olmalıdır?	56
Seher KARA - Eğitimde Ölçme Ve Değerlendirme	63

Serkan AKBAŞ - İlk Okuma Yazma Sürecinde Biçimlendirici Değerlendirme	69
Süleyman SAÇAR - Eğitimde Biçimlendirici Değerlendirme	75
Kübra ÇİÇEK - Biçimlendirici Değerlendirmeye Karşı Öğretmen Tutumları	86
Bahri KASIMOĞLU - Üstün Zekâlı Öğrenciler İçin Biçimlendirici Değerlendirme, Süreç Değerlendirme Modeli Nasıl Olmalıdır?	91
Asuman KASIMOĞLU – Etkinlikler	94
Arzu SUNE - Biçimlendirici Ölçme – Değerlendirme	98
Osman Emre DELİCE - Tanılayıcı Dallanmış Ağaç Ve Çoklu Seçmeli Ölçme Aracı Özellikleri, Örnek Uygulama Ve Değerlendirmesi	107
Ayşe Betül BAYSAL - İlkokullarda Matematik Dersleri İçin Süreç Odaklı Değerlendirme	118
Sinan ÖNEL - Biçimlendirici Ölçe Ve Değerlendirmenin Öğrencilerde Motivasyon, Öz Düzenleme Ve Kapsayıcılık Üzerindeki Etkisi	129

ÖN SÖZ

Merhaba,

Bıçımıendirici değeriendirme (formative assessment), öğrenme sürecinde öğrencilerin ilerlemesini anlamak, güçlü yönlerini ve geliştirilmesi gereken alanlarını belirlemek için kullanılan değeriendirme yöntemidir.

Bu yöntem içerisinde süreç değeriendirme odaklı dönütlerle öğrencinin ders içerisinde olumlu yönde yönlendirilmesi hedeflenmektedir.

Bu kapsamda kendine güvenen, yapıcı, sorumluluk alabilen nesiller yetiştirmek en büyük hedefimizdir.

Millî ve manevi değerler manzumesi ile gelişmenin zirvesini hedefleyen Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında kullanılacak olan Bıçımıendirici Değeriendirme sürecini farklı eğitimcilerden farklı konularla işlemeıe çalıştık.

Katkı sunan yazarlarımıza teşekkür ederiz.

Mustafa Mahir HİNTÖĞLU

ERSİN YARAR

28.01.1981 tarihinde Aksaray'da doğdum. İlkokulu Aksaray ili Emlak Kredi İlkokulunda, Ortaokulu Aksaray Ortaokulunda okudum. 1995-1998 yılları arasında Aksaray Lisesinde lise öğrenimimi tamamladım. 1999 yılında Gazi Üniversitesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Anabilim dalında öğrenime hak kazandım.

2003 yılında üniversiteden mezun oldum. Aynı yıl, Şanlıurfa ili Kargılı Köyü Kargalı Birleştirilmiş Sınıflı İlköğretim Okuluna sınıf öğretmeni olarak atandım. Müdür yetkili öğretmen olarak görev yaptım.

2006 yılında yapılan il içi isteğe bağlı atama sonucunda Şanlıurfa ili Bilim İlköğretim Okulu'na atandım. 2006-2009 yılları arasında bu okulda sınıf öğretmeni olarak çalıştım.

2009 yılında eş durumu tayini ile Aksaray İli Gülağaç ilçesi Mehmet Akif Ersoy İlkokuluna atandım. 2009-2023 yılları arasında bu okulda sınıf öğretmeni olarak çalıştım.

2021 yılında Aksaray Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü'nde İş Sağlığı ve Güvenliği üzerine yüksek lisans yaptım.

2023 yılında il içi ataması sonucu Aksaray ili İncesu Şehit Muhsin Tuğrul İlkokuluna atandım.

2024 yılı içinde Rize Çayeli’nde “İlkokullarda Ölçme ve Değerlendirme Yöntemleri Eğitici Eğitimi Kursu 1” ve Ankara’da “İlkokullarda Biçimlendirici Değerlendirme Eğitici Eğitimi Kursu” hizmet içi eğitimleri aldım. Eğitimler sonucu Aksaray ilinde eğitici olarak sınıf öğretmenlerine hizmet içi eğitim vermeye devam etmekteyim.

19.11.2024 tarihinde il içi ataması ile Aksaray Merkez Timur Sarrafoğlu İlkokulu’na atandım. Halen bu okulda görev yapmaktayım. Evli ve iki kız çocuğu babasıyım.

İLKOKULLARDA BİÇİMLENDİRİCİ DEĞERLENDİRME

Eğitim, bireylerin gelişiminde ve toplumun ileriye taşınmasında kritik bir rol oynamaktadır. Özellikle ilkokul dönemi, okul öncesi eğitiminden sonra çocukların temel bilgi ve becerileri edindiği, öğrenme alışkanlıklarının şekillendiği bir dönemdir. Bu dönem içinde, öğretim yöntemlerinin etkili bir şekilde kullanılması, öğrencilerin öğrenme deneyimlerini zenginleştirmektedir. Geçmişte, genellikle öğrencilere bilgi aktarımına odaklanırken, bugün yaşamın zorluklarıyla başa çıkmak ve yarının zorluklarına uyum sağlamak için değerli olan işbirliği, problem çözme, yaratıcılık ve öz düzenleme gibi becerileri de kazandırmaya çalışmaktayız. Kazandırılacak bu becerileri ölçmeye yönelik ölçme ve değerlendirmeleri de güncellemek, yeni yöntemleri denemek bir zorunluluk olmuştur.

Ülkemiz eğitim sisteminde değerlendirme, 2000’li yıllardan önce genel olarak sonuç odaklı bir anlayışta ele alınırken 2004 yılında eğitim sistemimiz ölçme ve değerlendirme açısından farklı bir açılımla karşılaşmıştır. Bu açılım geleneksel ölçme değerlendirme araç ve yöntemlerinin yanında önce “alternatif” daha sonra ise “tamamlayıcı” olarak adlandırılan araç ve yöntemlerinin kullanılmasını öngörmüştür.

Bu uygulamadaki amaç sonuç odaklı değerlendirmenin yanı sıra süreci de değerlendiren bir anlayışı eğitim sistemine yerleştirmektir. Zamanla sınıflarda gerçekleştirilen ölçme değerlendirme çalışmaları kavram haritaları, tanılayıcı dallanmış ağaç, yapılandırılmış grid, performans görevleri ve benzeri araçların kullanılmaya başlamasıyla çeşitlenmiştir. Ancak, bu araçların sınıflarda kullanımı çoğu zaman biçimlendirici değerlendirme amacına uygun olarak gerçekleştirilememiş, sonuç odaklı kalmıştır. Biçimlendirici Değerlendirmenin (BD) etkili uygulanamamasında iki önemli sebepten söz edilebilir. Bunlardan biri yeni anlayışa uygun geliştirilen öğretim programlarının etkin yürütülebilmesi için gereken öğretmen eğitiminin hem lisans boyutunda hem de mesleki gelişim aşamasında beklenen standartlarda gerçekleştirilememiş olmasıdır. Diğer önemli sebep ise kalabalık sınıflar ve öğretmenlerin ders yoğunluğuna bağlı olarak dönüt mekanizmasının yeterince etkili çalışmamasıdır. Günümüzde BD, alternatif ve tamamlayıcı araçların kullanımından ziyade öğrenmeyi kılavuzlamak şeklinde ön plana çıkmaktadır. Bu bakımdan gelecek nesillerin nitelikli iş gücü olarak yetiştirilebilmesinde BD'nin sınıflarda etkili şekilde kullanımı önemlidir. Bu nedenle Milli Eğitim Bakanlığı 2023 yılı içerisinde bir takım yönetmelik değişiklikleri, bu değişikliklerinin uygulanması ile ilgili bir takım yönergeler yayınladı.

Bu değişikliklerin ilki, 09.09.2023 tarihinde Millî Eğitim Bakanlığı Ölçme ve Değerlendirme Yönetmeliğinde yapıldı. Resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren ve ölçme değerlendirme ile ilgili esasları düzenleyen bu yönetmeliğin, yazılı ve uygulamalı sınavlar başlıklı 5. Maddesinin i) bendinde:

“Okul öncesi ve ilköğretim 1, 2, 3 ve 4. sınıflarda öğrencilerin akademik ve sosyal gelişiminin takibi ders öğretmenlerince sürekli yapılır. Öğrencilerin gelişim düzeyleri, öğretmen rehberliğinde gerçekleştirilen bireysel ve grupla yapılan etkinliklere katılım gözlem formları, oyun temelli değerlendirmeler ve verilen görevleri yerine

getirme amaçlı ölçme araçları ile takip edilir.” denmektedir. Buna göre öğrenci gelişiminin sürekli takip edileceği, performans görevi gibi verilen görevleri yerine getirme amaçlı ölçme araçları ile takip edilip kayıt altına alınacağı belirtilmektedir. Yine ilgili yönetmeliğin, Yazılı ve Uygulamalı Sınavlar başlıklı 5. Maddesinin j) bendinde ise

“İlkokullarda öğrencilerin Türkçenin doğru ve güzel kullanımını geliştirmek amacıyla dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin izlenmesi ve geliştirilmesine yönelik ölçme araçları kullanılır” ifadesi Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli amaçlarından olan Türkçemizin doğru ve güzel kullanımının da ilgili ölçme araçları ile bu değerlendirme biçiminde kullanılması gerektiğinin altı çizilmektedir.

Bu yönetmelik değişikliğinin ardından Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmî ve özel örgün eğitim kurumlarında uygulanacak sınavlara ilişkin usul ve esasları düzenleyen "Millî Eğitim Bakanlığı Yazılı ve Uygulamalı Sınavlar Yönergesi" yayımlanarak 11.10.2023 tarihinde yürürlüğe girdi. Bu yönergenin Yazılı ve uygulamalı sınavlarla ilgili esaslar başlıklı 5. Maddesinin g) bendinde,

“Süreç odaklı değerlendirme yaklaşımıyla öğretim sürecinde neler yapıldığı, öğrencideki gelişimin ne düzeyde olduğunu ortaya koyan durum değerlendirilmesi yapılır. Böylece öğrencinin sürecin başında bulunduğu nokta ile sürecin sonunda geldiği gelişim seviyesinin ortaya konması sağlanır. Öğrencinin gelişimi periyodik olarak izlenir ve öğrenci/veliye geri bildirim verilir.” İfadesi yer almaktadır. Bu maddedeki “Süreç Odaklı” ifadesi ilkokul düzeyinde yapılan ölçme ve değerlendirmenin sonuç odaklıdan, süreç odaklıya geçtiğinin açık bir ifadesidir. Geri bildirim ifadesi ile birlikte bu değerlendirmenin biçiminin “Biçimlendirici Değerlendirme (BD)” olduğu anlaşılmaktadır. Yine ilgili yönergenin h) maddesinde,

“İlkokullarda; kısa süreli, hazır bulunuşluk, deneme ve tarama sınavları da dâhil hiçbir ad altında sınav yapılamaz. Süreç odaklı değerlendirmeye yönelik hazırlanan ölçme araçlarında çoktan seçmeli sorular kullanılamaz.” ifadesi ile ilkokullarda sınav saati uygulaması sona erdirilmiş görülmektedir. Ayrıca çoktan seçmeli soruların da değerlendirme amaçlı kullanılmamasının da istendiğini görüyoruz. Yapılan yönetmelik ve yönerge değişiklikleri göz önüne alarak, ilkokullarda ölçme ve değerlendirmenin sonuç odaklılıktan çıkarılıp, süreç odaklı yapılarak biçimlendirici değerlendirme olarak yapılması istendiğini anlıyoruz. İlkokul I. kademede sınavların, sınav saatinin kaldırılması, çoktan seçmeli soru türleri ile değerlendirme yapılmamasının istenmesi, ayrıca değerlendirmenin süreç odaklı yapılarak öğretim sürecinde neler yapıldığı ve öğrencideki gelişimin ne düzeyde olduğunu ortaya koyan durum değerlendirilmesi yapılmasının istenmesi de biçimlendirici değerlendirmeye bir vurgudur. Peki, nedir bu biçimlendirici değerlendirme?

Biçimlendirici Değerlendirme Nedir?

Biçimlendirici değerlendirme, öğrencilerin öğrenme süreçlerini değerlendiren, öğretim sürecine geri besleme sağlayan bir değerlendirme türüdür. Bu tür değerlendirme, öğrencilerin öğrenme süreçlerinin başından itibaren sürekli olarak yapılır ve öğretmenlerin, öğrencilerin güçlük yaşadığı alanları belirleyerek öğretim stratejilerini buna göre uyarlamalarını sağlar. Biçimlendirici değerlendirme, genellikle sınavlar veya büyük ölçekli testler gibi sonuca dayalı değerlendirmelerden farklı olarak, öğrencilerin gelişimini anlık olarak izlemeyi amaçlar.

Biçimlendirici Değerlendirmenin Temel Özellikleri

Biçimlendirici değerlendirmenin işlevi, öğrencilerin öğrenme süreçlerini iyileştirmeye yönelik rehberlik sağlamak ve öğretim sürecini iyileştirmektir. Bu değerlendirme türü, öğretmenler ve

öğrenciler arasında etkileşimli bir geri besleme döngüsü oluşturur. Bu döngü, öğrencilerin (aynı zamanda öğretmenin de) eksik oldukları konularda rehberlik almasını sağlar ve öğretmenlere, öğrencilerin anlayış seviyelerini anlamalarına yardımcı olur. Biçimlendirici değerlendirmede amaç not vermek değil, süreç içerisinde öğrencinin öğrenme boşluklarını, yanlış ya da doğru öğrenmeleri görerek anında etkili geri bildirimde bulunmaktır. Biçimlendirici değerlendirmenin temel özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- **Öğrencinin Güçlü ve Zayıf Yönlerini Belirleme:** Biçimlendirici değerlendirme, öğrencilerin hangi konularda başarılı olduklarını ve hangi alanlarda daha fazla yardıma ihtiyaç duyduklarını belirlemek için kullanılır. Bu süreç, öğretmenlerin kişiselleştirilmiş destek sunmalarını sağlar.
- **Öğrenmeyi Yönlendirme:** Biçimlendirici değerlendirme, öğretmenlere öğrencilerin öğrenme süreçlerini anlamalarına ve öğretim yöntemlerini buna göre uyarlamalarına olanak tanır. Öğrencilere sunulan geri bildirimler, onların öğrenme hedeflerine ulaşmalarını kolaylaştırır.
- **Öğrencilerin Motivasyonunu Artırma:** Öğrencilere, sürekli olarak geri bildirim sağlanması, onların öğrenmeye olan ilgilerini artırabilir. Bu süreç, öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerinde aktif rol almalarını sağlar ve öz-yeterlilik duygularını pekiştirir.
- **Öğrenme Stratejilerinin Geliştirilmesi:** Biçimlendirici değerlendirme, öğrencilerin hangi öğrenme stratejilerinin onlara daha uygun olduğunu anlamalarına yardımcı olabilir. Öğrenciler, çeşitli geri bildirimlerden yararlanarak en etkili çalışma yöntemlerini keşfedebilirler.
- **Sürekliliğin Olması:** Ders veya ünitenin sonunda değil, süreç içerisinde sürekli yapılır. Belli bir saatte ya da zaman diliminde yapılmaz.